

УДК 781.15.001

*Гопка Оксана Віталіївна,
завідувач кафедри академічного співу
Дніпропетровської консерваторії імені М. Глінки
oksana_gopka@mail.ru*

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ МЕТОДОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗИКОЗНАВСТВА

У статті розглянуто формування інституціонального підходу до музичного мистецтва як складника українського історичного музикознавства. Представлені концепції історії української музики М. Грінченка (1922); В. Довженка (1957); Л. Архімович, О. Шреєр-Ткаченко, Т. Шеффер, Т. Карішевої (1961); О.Я. Шреєр-Ткаченко (1980); М.М. Гордійчука, О.Г. Костюка, Т.П. Булат, М.П. Загайкевич, В.В. Кузик, І.Ф. Ляшенко, А.І. Мухи, Л.О. Пархоменко, О.А. Правдюка, А.К. Терещенко (1990-ті рр.), у яких співіснує коло дослідницьких ракурсів: історико-музикознавчого, соціологічного, аксіологічного, культурологічного. Більшість із них перехрещуються, переходять один до одного, дифундують, але містять теоретичний та практичний досвід вивчення інституціональної системи музичного мистецтва.

Ключові слова: музичне мистецтво, інституціональний підхід, інституціональна система музичного мистецтва, історичне музикознавство, методологія.

*Гопка Оксана Віталіївна,
заведуюча кафедрою академічного співу
Дніпропетровської консерваторії імені М.Глінки*

ФОРМИРОВАНИЕ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО ПОДХОДА К МУЗЫКАЛЬНОМУ ИСКУССТВУ В КОНТЕКСТЕ МЕТОДОЛОГИИ УКРАИНСКОГО ИСТОРИЧЕСКОГО МУЗЫКОВЕДЕНИЯ

В статье рассмотрено формирование институционального подхода к музыкальному искусству как составляющей украинского исторического музыковедения. Представлены концепции истории украинской музыки Н. Гринченко (1922); В. Довженко (1957); Л. Архимович, О. Шреер-Ткаченко, Т. Шеффер, Т. Карышевой (1961); О.Я. Шреер-Ткаченко (1980); Н.Н. Гордийчука, А.Г. Костюка, Т.П. Булат, М.П. Загайкевич, В.В. Кузик, И.Ф. Ляшенко, А.И. Мухи, Л.А. Пархоменко, А.А. Правдюк, А.К. Терещенко (1990-е гг.), в которых взаимодействует ряд исследовательских ракурсов: историко-музыковедческий, социологический, аксиологический, культурологический.

Большинство из них переплетаются, переходят друг в друга, диффундируют, но содержат теоретический и практический опыт исследования институциональной системы музыкального искусства.

Ключевые слова: музыкальное искусство, институциональный подход, институциональная система музыкального искусства, историческое музыковедение, методология.

*Гопка Оксана,
the Head of Academic Singing Department
of the M. Glinka Dnipropetrovsk Conservatory*

THE FORMATION OF THE INSTITUTIONAL APPROACH TO THE MUSICAL ART IN THE CONTEXT OF THE METHODOLOGY OF UKRAINIAN HISTORICAL MUSICOLOGY

The article deals with the formation of the institutional approach to the musical art as a part of Ukrainian historical musicology. The author presents the concepts of the history of Ukrainian music, given by M. Grinchenko (1922); V. Dovzhenko (1957); L. Arkhimovych, O. Shreyer-Tkachenko, T. Sheffer, T. Karysheva (1961); O.Y. Shreyer-Tkachenko (1980); M.M. Gordiychuk, O.G. Kostuk, T.P. Bulat, M.P. Zagaykevich, V.V. Kuzik, I.F. Lyashenko, A.I. Mukha, L.O. Parkhomenko, O.A. Pravduk, A.K. Tereschenko (1990s). In these concepts a range of research perspectives is circled out: historical and musicological, sociological, axiological, culturological. Most of them overlap, turn one into another, diffuse, but contain theoretical and practical experience of the institutional system of musical art research.

The issue of establishing the institute of music and their functioning began to emerge in the late nineteenth century and developed during the twentieth century. scientific quests musicologists, sociologists, culture. We believe that the theory and practical experience in research institutional arrangements of music have now acquired integrative nature, interdisciplinary status and therefore require polimetodolohichnoho approach. It coexists range of research perspectives

historical and musicological, sociological, axiological, cultural, most of which overlap, pass each other, diffusing, but projections for the formation of methodological principles of Ukrainian historical musicology is not considered in detail.

The first holistic textbook on the history of Ukrainian music is a book of the same name M. Grinchenko approved Society. Leontovych and published in 1922 History of Music, in terms of the scholar, "is the evolution of its forms, since during this term refers to anything that is not only associated with the technique of this art, but also the history of art ideas through creative activities artist transformed into a particular appearance." The musical form is interpreted as a work in which he lives the soul of the artist, his creative idea, for which he found appropriate real discovery. N. Grinchenko formulates methodological profile music history as an evolutionary progress. So the researcher is a supporter of the integration of evolutionary and cultural approaches to music history. Causing that historical path is best for understanding the current state of music, scientist confirms its commitment to the historical method of knowledge.

"Essays on the history of Ukrainian Soviet music" V. Dovzhenko (part I, K., 1957) structured in periods following periods of Ukrainian music: 1917-1920, 1921-1925, 1926-1934 biennium. Comprehensive development of Ukrainian music contributed to the activities of Ukrainian music Committee of the People's Commissar of Education of the USSR.

Music and theater of this period presented the activities of the Kiev Opera House (a few performances of domestic and foreign classics in 1919 in the working areas of the city), Ukrainian musical drama (musical director J. Stepe invited to work Sobinov L., M. Litvinenko-Volgemit M. Donets etc.).

In the organization of institutions of concert and musical-theatrical life was the leading factor artistic and educational work with the population. Outstanding direction of choral music culture was performance art.

Landmark event in the establishment of the methodology of historical musicology is the publication "Musical Culture of Ukraine" edited by L. Arhimovych, A. Tkachenko, Shreyer, T. Schaeffer, T. Karysheva.

In 1990-ies. Was a four-edition "History of Ukrainian music" made by the Institute of folklore, musicology and Ethnography. M. Rila National Academy of Sciences of Ukraine.

Frequently textbooks and manuals of the twentieth century with the subject "History of Ukrainian music" frontally present formation methodology of historical musicology. We allocated as uncovered: biographical, the historical reconstruction of historical and typological, descriptive, chronological, historiography (milestones of evolution), historical and comparative methods; the authors tested the idea of professionalization of music, the development of music education, musicology, music criticism in detail investigated genres and styles Ukrainian academic music. On the basis of publications generalization can be made that in the context of the methodology Ukrainian historical musicology formed institutional approach defined major structural elements of the institutional system of music.

Key words: musical art, institutional approach, institutional system of musical art, historical musicology, methodology.

Постановка проблеми. Питання становлення інститутів музичного мистецтва та їхнього функціонування почали виникати наприкінці XIX ст. і розроблялись упродовж XX ст. в наукових розвідках музикознавців, соціологів, культурологів [9, с. 540]. Ми вважаємо, що теорія та практичний досвід дослідження інституціональної системи музичного мистецтва набувають сьогодні інтегративного характеру, міждисциплінарного статусу й, відповідно, вимагають поліметодологічного підходу. Тут співіснує коло дослідницьких ракурсів – історико-музикознавчий, соціологічний, аксіологічний, культурологічний, більшість із яких перехрещуються, переходять один до одного, дифундують, але в проекції до становлення методологічних засад українського історичного музикознавства ще детально не розглядалися.

Мета статті – представити процес формування інституціонального підходу до музичного мистецтва в контексті методології деяких концепцій історії української музики XX століття.

Виклад основного матеріалу. Дослідниця історичних процесів І. Циганкова відзначає, що «вивчення інститутів музичної культури переважно не було спеціальною темою досліджень істориків музики. Тим не менш вітчизняні музикознавці, такі як Т.М. Ліванова, Б.В. Асаф'єв, Ю.В. Келдиш, Л.О. Рапацька та ін. у своїх працях не змогли пройти повз окремих питань інституціонального функціонування музичної культури» [9, с. 540]. Зокрема, у працях Т. Ліванової вказується на зародження та функціонування музичного театру, музичної науки, критики, музичної освіти як інститутів; Л. Рапацька розглядає питання виникнення та розвитку інститутів професійного музичного мистецтва – виконавських,

освітніх, творчих [9, с. 540]. Можна констатувати, що українські музикознавці, зокрема, автори підручників з історії української музики, поширених в освітній галузі ХХ ст. так само враховують інституціональний прошарок музичного мистецтва та його функціонування при описанні тієї чи іншої епохи. Першим цілісним підручником з історії української музики є однойменна книга М. Грінченка, схвалена Товариством ім. Леонтовича і видана в 1922 р. Історія музики, з погляду науковця, «це еволюція її форм, оскільки під цим поняттям розуміється все, що не тільки пов'язано з технікою цього мистецтва, а й з історією тих художніх ідей, які завдяки творчій діяльності художника перетворюються на той чи інший зовнішній вигляд» [1, с. 27]. Музична форма тут інтерпретується як твір, у якому живе душа художника, його творча думка, для якої він віднайшов відповідне реальне виявлення.

М. Грінченко формулює методичний профіль історії музики як еволюційний поступ. «Завданням історика музики буде простежити цей шлях еволюційної ходи музики від простих форм народної пісні до найбільш нових форм у творчості сучасного композитора. Такий огляд дасть нам можливість узагалі доповнити загальну картину культурного життя людства, оскільки музика є найбільш необхідною сферою загальнолюдської культури, – і в цьому аспекті вивчення історії музики повинно мати глибокий філософський інтерес» [1, с. 28]. Тож дослідник є прихильником інтеграції еволюційного та культурологічного підходів до історії музики. Зумовлюючи, що історичний шлях є найкращим для розуміння сучасного стану музики, науковець підтверджує і свою прихильність до історичного методу пізнання. Тут же містяться й елементи соціологічного, антропологічного підходів до музичної культури: «еволюція музичних форм, розвиток теорії музики, історія музичних інструментів, біографічні матеріали музичних діячів – усе це дасть нам можливість розуміти і оцінити роль музики в житті людства, усвідомити її значення для розуміння всієї культури народу» [1, с. 29].

Отже, в аналізованому виданні зароджується елементи інституціонального аналізу української музики, використані в контексті методологічної інтеграції.

«Нариси з історії української радянської музики» В. Довженка (частина I, К., 1957) структуровані за періодами наступними періодами української музики: 1917–1920, 1921–1925, 1926–1934 рр. У розділі першому аналізованого видання розглянуті питання: «Значення Великої Жовтневої соціалістичної революції для розвитку культури і мистецтва нашої країни», «Музичне життя радянської України в роки іноземної військової інтервенції і громадянської війни», «Українська народна пісенна творчість про соціалістичну революцію, про боротьбу і перемогу народу над ворогами радянської держави», «Українська професійна музична творчість в роки громадянської війни». Незважаючи на заполітизованість подання інформації, притаманну підручникам радянського часу, у виданні враховується інституціональний ракурс з урахуванням активізації соціологічних тенденцій 20-30-х рр. ХХ ст. Усебічному розвитку українського музичного мистецтва сприяла діяльність Всеукраїнського музичного комітету при наркомі освіти УРСР. Наводиться структура соціокультурного інституту: хорова, педагогічна, інструментальна, етнографічна, історико-теоретична секції, секція інструментального виробництва. У межах ВУК Музкома працювали видатні діячі української музики – М. Леонтович, Я. Степовий, К. Стеценко, П. Демуцький, К. Квітка, Я. Яциневич. Автором аналізується еволюція поглядів на роль народу в культурі та мистецтві досліджуваного періоду, перелічу-

ються нові, соціологічно зорієнтовані форми музичного життя суспільства. «На міських та привокзальних площах, вулицях, у садах і парках організовувалися масові свята, мітинги, демонстрації, у яких брали участь хори, артисти театру, духові, симфонічні оркестри» [2, с. 13]. Музично-театральне мистецтво цього періоду представлене діяльністю Київського оперного театру (кілька вистав вітчизняної та зарубіжної класики в 1919 р. в робочих районах міста), Української музичної драми (музичний керівник – Я. Степовий, запрошені працювати Л. Собінов, М. Литвиненко-Вольгемут, М. Донець та ін.) [2]. Соціологічний критерій домінує й при аналізі питання про стан музичної освіти даного періоду. Населення масово отримувало музичну освіту в школах, училищах, студіях; збільшувалася й кількість типів навчальних закладів: музичні академії, інститути, народні консерваторії, курси, студії, школи та ін. Підготовку кадрів для керівництва музичною самодіяльністю проводив Київський музично-драматичний інститут ім. М.В. Лисенка [2, с. 18]. У структурі змісту другого розділу видання помітно, що через удосконалення державної політики у сфері розвитку музичного мистецтва та освіти змінюється структура музичного життя суспільства. У питанні організації інститутів концертного та музично-театрального життя провідним чинником була художньо-просвітницька робота з населенням. Визначним напрямком музичної культури було хорове виконавське мистецтво. «Хорові капели та гуртки, студії, агітхори виникали в робочих клубах, сільбудах, при хатах-читальнях, бібліотеках, на фабриках і заводах, при різних курсах та школах, середніх та вищих навчальних закладах, товариствах з ліквідації неписьменності» [2, с. 52]. Професіоналізація хорової культури підтверджується діяльністю хорової капели «Думка», Робочим українським хором (РУХ), Харківським українським державним хором (ДУХ), Дніпропетровською капелюю «Зоря». Хорові капели створюють в Одесі, Вінниці, Миколаєві, Полтаві, Донбасі. Була організованою й концертна робота. Україною гастролювали вокальний чоловічий квартет імені Лисенка (1925), струнний квартет імені Леонтовича (Харків, 1925), Фортепіанне тріо (Житомир), струнний квартет імені П. Чайковського (Київ, 1924); солісти-вокалісти та інструменталісти, ансамблі та симфонічні оркестри, артисти оперних труп. У відповідь на необхідність створення постійних музичних театрів у 1925–1926 рр. були відкриті оперні театри в Києві, Одесі, Дніпропетровську. Музична освіта республіки виходить на якісно новий рівень: функціонують і випускають молодих композиторів Харківський, Київський, Одеський музично-драматичні інститути [2, с. 61]. Розглянутою автором у третьому розділі видання організацією процесу щодо упорядкування і зміцнення концертних установ та державних оперних театрів, перебудовою музичних навчальних закладів займається Відділ музики при Наркомі освіти УРСР, очолюваний Ф. Козицьким. Улаштовуються масові «Дні музики». У січні 1927 такий захід охопив 40 міст і 120 сіл, 600 музичних організацій і 15 тисяч учасників [2, с. 121]. 1928 р. створено Українську філармонію (УкрФА) із центром у Харкові та множинними філіями. «У великих містах – Харкові, Києві, Одесі, Дніпропетровську та ін. були організовані державні симфонічні оркестри. УкрФА приділяла велику увагу розвитку національних музичних колективів» [2, с. 122]. Вели інтенсивну концертну діяльність Херсонська окружна капела, солісти-піаністи (серед них – композитор і піаніст К. Данькевич). Інтенсивно розвивалася художня самодіяльність, в оглядах художньої роботи

профспілок установ відпрацьовувалися її основні форми; 1931 р. було проведено першу всеукраїнську музичну Олімпіаду.

Апробована в першій частині видання інтегративна методологія (історичний підхід, історико-фактологічне описання, біографічний метод; змістовий, інтонаційний, стильовий, жанровий, поліфонічний, структурно-тематичний аналіз музичного матеріалу, соціологічний підхід) використовується і в другій частині видання. Її структуру складають 13 підрозділів, об'єднаних у 2 великих розділи, що охоплюють період 1935–1941 рр. за такими рівнями: музичне життя Радянської України (концертно-театральне життя, музична освіта; художня самодіяльність; народна пісенна творчість і фольклористика; діяльність Спілки радянських композиторів України) і творчість українських радянських композиторів (вокальна музика – оброблення народних пісень, пісенно-хорові жанри, пісні та романси; інструментальна музика – симфонічні твори, концерти, камерно-інструментальні жанри; музично-драматичні жанри – опера, балет, музична комедія) [3]. Отже, автор аналізованого видання представляє процес становлення інституціональної системи музичного мистецтва на фоні суспільних процесів: розглянуто в тенденції до системної цілісності її структурні елементи (концертно-філармонійні та музично-театральні установи, музично-освітні заклади) та форми функціонування (художнє виробництво, виробництво творців музичних цінностей). До інституціональної системи українського музичного мистецтва першої половини ХХ століття ще не введений елемент «нотовидавництво, радіотрансляція та звукозапис», відсутнє описання розвитку художньої критики та науки про культуру і мистецтво, а також не враховується регіональна специфіка. Спрямуванням аналізованого часу є подібність описаних процесів в регіонах, ідея тиражування форм розвитку музичного мистецтва.

Етапним явищем на шляху становлення методології історичного музикознавства є видання «Музична культура України» за редакцією Л. Архімович, О. Шреєр-Ткаченко, Т. Шеффер, Т. Каришевої. Дослідження перевидавалося 1961 р. та не претендувало «на повне і всебічне висвітлення історичного процесу розвитку української музики. Автори ставили своїм завданням створити роботу довідково-інформаційного характеру, коротко і популярно викласти основні відомості про музичну культуру дореволюційної та радянської України» [8, с. 3]. Тому у виданні можна відзначити використання традиційної історичної методології, зокрема, таких методів як: біографічний, структурно-композиційний, стильовий, жанровий аналіз твору, метод історичного опису, хронологічний, соціокультурний. Системне уявлення про інституціональну систему музичного мистецтва в тексті не відчувається. Упродовж десятиліть кілька поколінь музикантів виховувалися на виданні О.Я. Шреєр-Ткаченко «Історія української музики», до якого додається тритомна однойменна хрестоматія. У передмові автор зазначає, що книга побудована на основі загальноприйнятої в радянській науці періодизації по суспільно-економічних формаціях відповідно до форм культури і мистецтва [10, с. 3]. Основу книги склали лекції, що викладалися автором у Київській державній консерваторії ім. П.І. Чайковського упродовж 1964–1974 рр. [10, с. 5]. Структура другого розділу дослідження «Музична культура України в період розвитку феодално-кріпосницьких відносин (XIV – середина XVIII ст.) поєднує три лінії: історична характеристика епохи, над якою «надбудовується» сфера народнопісенної

творчості та її жанрової системи, а далі – професійна музична культура (напрямки, елементи, музичне життя, персоналії, жанри, стиль). Така модель презентації музичної епохи до сьогодення є актуальною, оскільки охоплює всі елементи музичної культури. Її складником є й музична освіта як структурний елемент інституціональної системи музичного мистецтва.

Питання розвитку музичної грамотності в діяльності братств, роль музики в братських школах представлено за допомогою методу історичного описання. Перераховано мережу українських братств, описується їх діяльність, музичні дисципліни, що вивчалися в школах, та специфіка їх викладання. «Підготовка в братських школах грамотних і музично освічених регентів, вчителів співу і навіть композиторів зіграла велику історичну роль у розвитку музичного професіоналізму в Україні і в справі захисту рідної культури від полонізації» [10, с. 66]. За допомогою біографічного методу представлено фігуру М. Дилецького, відомого як основоположника нової школи у вітчизняній музиці. Його основна праця «Грамматика музична» є систематизацією основних положень партесного співу, правил композиції, вправ з метою виховання навичок композиції та хорового диригування [10, с. 79]. Соціологічний складник методики викладу матеріалу розділу в цілому пояснює появу підрозділу про музичні цехи (структурний елемент інституціональної системи музичного мистецтва), які по території України були створені за типом ремісничих. Розглянуто Статут Київського цеху (1707), правила захисту професійних музикантів [10, с. 95].

Народження українського музичного театру (структурний елемент інституціональної системи музичного мистецтва) представлено у вигляді еволюційного ланцюжку: стародавні народні ігри та забави, вертеп, шкільна драма. На основі описового методу, відтворення драматургічної логіки вистави, музичного аналізу структурних елементів розглянуто народний український музичний театр «Вертеп» [10, с. 99–102] і шкільний театр, що зародився в боротьбі двох тенденцій – консервативно-реакційної і прогресивної [10, с. 103–104]. До панорами музичного мистецтва вписується і питання про розвиток музичної освіти (структурний елемент інституціональної системи музичного мистецтва), який також представлений на основі історичного описання та еволюційного методу. Аналізується роль Київської академії в підготовці кадрів музикантів-виконавців, педагогів-теоретиків і композиторів протягом XVII – XVIII ст., Глухівської музичної школи – співаків-хористів та інструменталістів [10, с. 104–109]. Структура третього розділу дослідження «Музичне мистецтво в Україні в період кризи феодально-кріпосницьких і розвитку капіталістичних відносин (друга половина XVIII – середина XIX ст.) містить орієнтацію на модель музичного мистецтва, апробовану в попередньому розділі: види музичної діяльності, жанрова система, соціокультурна організація музичного життя. Даний період, з точки зору автора, «заклав міцні основи для розвитку національної української музики в сфері хорового та сольного співу, інструментальної камерної та симфонічної творчості, музичного театру та музичної науки» [10, с. 196]. Соціологічний підхід дозволяє автору виділити питання про музику в поміщицьких садибах (гетьман Брюховецький, староста Любомирський, Мазепа та ін.). У статусі придворних існували оркестри, капели, квартали, виступали інструменталісти-соло. У параграфі про музичну освіту вказуються

музичні класи при Харківському колегіумі, повсюдні церковно-приходські школи, виховання музичних кадрів при Харківському університеті (1805) [10, с. 195].

Таким чином, розглянувши зміст першої книги першого тому підручника О.Я. Шреєр-Ткаченко, можна констатувати, що на період написання роботи автором досить широко застосовувалося коло історичних методів музикознавства. Видання компактно, але самодостатньо, розкриває національні основи українського музичного мистецтва, уміщує велику кількість історичної, архівної інформації, досить об'єктивно відображає музично-історичний процес, спираючись не стільки на позиції формаційного підходу, поширеного в радянський час, скільки на внутрішній механізм розвитку національної музики. Розглянуто й структурні елементи інституціональної системи музичного мистецтва, актуальні для аналізованих періодів (музичне виконавство, музичний театр, музична освіта), епізодично представлено відповідні форми їх функціонування. Епізодично враховується й регіональний чинник формування музичного мистецтва.

У 1990-х рр. з'явилося чотиритомне (шеститомне) видання «Історія української музики» під редакцією М.М. Гордійчука, О.Г. Костюка, Т.П. Булат, М.П. Загайкевич, В.В. Кузик, І.Ф. Ляшенка, А.І. Мухи, Л.О. Пархоменко, О.А. Правдюка, А.К. Терещенко, здійснене Інститутом фольклористики, музикознавства та етнографії ім. М. Рильського при НАН України. Перший том охоплює період від найдавніших часів до середини ХІХ ст. Досліджуються музична культура Київської Русі, культова і світська музика. В окремих розділах висвітлюється музичне життя, спеціальна освіта, перші зразки музично-теоретичних праць. Особливе місце займає аналіз композицій Н. Дилецького, М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя та ін. Хорова музика виділяється як основний жанр музичної творчості того часу [4, с. 4]. Книга структурована в чотири розділи: народна творчість (пісні річного календарного циклу, весільні пісні, голосіння, думи, історичні, ліричні, чумацькі пісні, народне багатоголосся, народні інструменти, народна інструментальна музика, народний театр), становлення професійної музики (музична культура східних слов'ян, давньоруський церковний спів, становлення багатоголосого хорового співу, хоровий концерт і його творці, канти та псалми, камерно-вокальна лірика, музичний театр, інструментальна музика), музичне життя і виконавство (музичні цехи, музика в побуті, музика в поміщицьких садибах, концертне, хорове життя), спеціальна освіта і музикознавство (музична освіта, фольклористика, музикознавство й педагогіка). Застосовані методи історичного музикознавства та загальнонаукові: історичної реконструкції, описовий, хронологічний, аксіологічний, біографічний (антропологічний). Том другий присвячується музичному мистецтву другої половини ХІХ ст. У ньому висвітлено питання зародження й розвитку національної музичної школи, заснованої М.В. Лисенком, досліджується оперна, вокально-симфонічна, хорова, камерно-вокальна, інструментальна творчість. Спеціальні розділи присвячені питанням музичного життя, освіти, музичної критики і музикознавства. Книга структурована в чотири розділи: народна творчість (народна пісенність другої половини ХІХ ст.), формування національно-композиторської школи, жанрово-стильові основи (обробки українських народних пісень для голосу з супроводом фортепіано, хорові обробки народних пісень, хорова творчість, кантати, музика в театрі, оперна творчість, симфонічна музика, романси, камерно-інструментальна музика), музичне життя (музично-драматичний театр, концертна діяльність),

спеціальна освіта, музикознавство (музична освіта, музична фольклористика, музикознавство і музична критика). Використовуються методи жанрового і стильового аналізу. Наголошується, що розвиток жанрів музично-театральної, хорової, симфонічної, камерно-вокальної та камерно-інструментальної музики відбувався в нерозривному зв'язку з виробленням художньо-стильових норм на основі народно-національної музичної мови й творчого осмислення досвіду російських та західно-європейських композиторів [5, с. 3]. Основи соціокультурного підходу спостерігаємо у структуруванні змісту тому: по всіх рівнях музичної культури відстежується явище професіоналізації. Такої ж структури книги дотримуються автори третього тому видання, присвяченого періоду кінця XIX – початку XX століть. На основі елементів методу стильового аналізу виявляється різноманітність індивідуальних стильових почерків. Так, «в цій художній галузі діяли представники різних творчих поколінь. Плідно продовжив свою роботу основоположник української композиторської школи Микола Лисенко. З'явилася плеяда молодих митців – М. Леонтович, К. Стеценко, Д. Січинський, Я. Степовий, С. Людкевич, В. Барвінський та ін., які прокладали нові шляхи розвитку українського національного стилю» [6, с. 3]. У структурі книги за явлений і соціологічний підхід: розглядаються всі інституції музичного мистецтва суспільства. Том четвертий аналізованого видання присвячений музичній культурі України 1917–1941 рр. Авторами простежується становлення окремих жанрів творчості композиторів – масової пісні, хорової, оперної, симфонічної, камерно-вокальної та інструментальної музики, виявляється розвиток фольклору, організація музичного життя і спеціальної освіти. Зберігається тенденція опису всіх сфер музичного мистецтва, що забезпечується соціологічним підходом до матеріалу. За допомогою елементів біографічного методу, методів стильового, жанрового аналізу розглядається творчість композиторів. Для пошуку методологічних основ тому важливою є думка авторів про те, що «перешкодою, як для дослідження, так і репрезентації музичної культури цього періоду є відсутність основоположних історичних публікацій, принаймні, об'єктивної й повної художньо-культурологічної, громадської та історичної фактології» [7, с. 3]. Досліджуваний період оцінюється як надзвичайно складний. «Працюючи в нелегких умовах тоталітарного режиму, композитори України по-різному реагували на реальне становище» [7, с. 9]. Тим не менш, зусиллями талановитих майстрів України був досягнутий високий рівень розвитку мистецтва.

Висновок. Отже, розглянуті поширені підручники та посібники XX століття з дисципліни «Історія української музики» фронтально презентують становлення методології історичного музикознавства. Нами виділені як віднайдені: біографічний, метод історичної реконструкції, історико-типологічний, описовий, хронологічний, історіографічний (віхи еволюції), історико-порівняльний методи; авторами відпрацьовуються ідеї професіоналізації музичного мистецтва, розвитку сфер музичної освіти, музикознавства, музичної критики, детально досліджуються жанри та стилі української академічної музики. На підставі аналізу видань можна зробити узагальнення, що в контексті методології українського історичного музикознавства сформувався інституціональний підхід, визначилися головні структурні елементи інституціональної системи музичного мистецтва.

Література

1. *Грінченко М.* Історія української музики / М.Грінченко. – К. : Спілка, 1922. – 288 с.
2. *Довженко В.* Нариси з історії української радянської музики. Частина I / В.Довженко. – К., 1957. – 236 с.
3. *Довженко В.* Нариси з історії української радянської музики. Частина II / В.Довженко. – К., 1967. – 317 с.
4. Історія української музики. Том 1. Від найдавніших часів до середини XIX ст. / Ред. колегія тому: М.М.Гордійчук (відп. ред.), В.В.Кузик, Л.О.Пархоменко. – К. : Наукова думка, 1989. – 447 с.
5. Історія української музики. Том 2. Від найдавніших часів до середини XIX ст. / Ред. колегія тому: М.М.Гордійчук (відп. ред.), В.В.Кузик, Л.О. Пархоменко. – К. : Наукова думка, 1990. – 447 с.
6. Історія української музики. Том 3. Кінець XIX – початок XX ст. / Ред. колегія тому: М.М.Гордійчук (відп. ред.), В.В.Кузик, Л.О.Пархоменко. – К. : Наукова думка, 1990. – 421 с.
7. Історія української музики. Том 4. 1917 – 1941 / Ред. колегія тому: Л.О. Пархоменко (відп. ред.), О.У. Литвинова, Б.М. Фільц. – К. : Наукова думка, 1992. – 613 с.
8. Музыкальная культура Украины / Под ред. Л. Архимович, А. Шреер-Ткаченко, Т. Шеффер, Т. Карышева. – М. : Музгиз, 1961. – 214 с.
9. *Цыганкова И.Г.* К проблеме изучения современной институциональной системы музыкальной культуры / И.Г. Цыганкова // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – Вып.74. – М., 2008. – С.539–543.
10. *Шреер-Ткаченко О.Я.* Історія української музики (Частина перша. Розвиток української музичної культури від найдавніших часів до середини XIX століття) / О.Я. Шреер-Ткаченко. – К. : Музична Україна, 1980. – 196 с.

References

1. *Grinchenko Mikola* Istorija ukraïns'koï muziki / M.Grinchenko. – K. : Spilka, 1922. – 288 s.
2. *Dovzhenko V.* Narisi z istorii ukraïns'koï radjans'koï muziki. Chastina I / V.Dovzhenko. – K., 1957. – 236 s.
3. *Dovzhenko V.* Narisi z istorii ukraïns'koï radjans'koï muziki. Chastina II / V.Dovzhenko. – K., 1967. – 317 s.
4. Istorija ukraïns'koï muziki. Tom 1. Vid najdavnishih chasiv do seredini XIX st./Red. kolegija tomu: M.M.Gordijchuk (vidp. red.), V.V. Kuzik, L.O. Parhomenko. – K. :Naukova dumka, 1989. – 447 s.
5. Istorija ukraïns'koï muziki. Tom 2. Vid najdavnishih chasiv do seredini XIX st./Red. kolegija tomu: M.M. Gordijchuk (vidp. red.), V.V. Kuzik, L.O. Parhomenko. – K. :Naukova dumka, 1990. – 447 s.
6. Istorija ukraïns'koï muziki. Tom 3. Kinec' XIX – pochatok XX st./Red. kolegija tomu: M.M. Gordijchuk (vidp. red.), V.V. Kuzik, L.O. Parhomenko. – K. :Naukova dumka, 1990. – 421 s.
7. Istorija ukraïns'koï muziki. Tom 4. 1917 – 1941 / Red. kolegija tomu: L.O. Parhomenko (vidp. red.), O.U.Litvinova, B.M.Fil'c. – K. :Naukova dumka, 1992. – 613 s.
8. Muzykal'naja kul'tura Ukrainy / Pod red. L. Arhimovich, A.Shreer-Tkachenko, T.Sheffer, T. Karysheva. – M. :Muzgiz, 1961. – 214 s.
9. *Cygankova I.G.* K probleme izuchenija sovremennoj institucional'noj sistemy muzykal'noj kul'tury / I.G. Cygankova // Izvestija Rossijskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. A.I. Gercena. – Vyp.74. – M., 2008. – S. 539–543.
10. *Shreyer-Tkachenko O.Ja.* Istorija ukraïns'koï muziki (Chastina persha. Rozvitok ukraïns'koï muzichnoï kul'turi vid najdavnishih chasiv do seredini XIX stolittja) / O.Ja. Shreyer-Tkachenko. – K. : Muzichna Ukraïna, 1980. – 196 s.